

JOSEP VICENTE: EL PAISATGE MEDITERRANI A L'ESCALA HUMANA

EN LA RICA I COMBATIVA PERSONALITAT DE JOSEP VICENTE HI HAVIA UNES ARRELADES CONVICCIONS TERRITORIALS I URBANÍSTIQUES

JOAN CALS I GÜELL > TEXT

AMSG / COL·LECCIÓ MUNICIPAL D'IMATGES > FOTOS

El títol d'aquest article evoca el de la tesi doctoral d'Yvette Barbaza, *Le paysage humain de la Costa Brava*, del 1966, de la qual Josep Vicente i Romà (l'Armentera, 1923 - Sant Feliu de Guíxols, 2011) era coneixedor i admirador. Artífex de la seva traducció al català, el 1988, l'obra de la geògrafa francesa exercí sobre ell una gran influència en el desenvolupament d'un pensament propi relatiu a les transformacions dels llocs i les ciutats. L'antologia de textos periodístics del període 1991-2010, *Cenyir el vent*, que li publicà la Diputació, en recull un bon destil·lat. Aquí presentem altres influències, algunes de les idees del seu pensament i, lògicament, l'actuació que tingué en aquest àmbit com a home polític.

L'arquitectura del respecte i el territori de la llibertat

Durant la primera meitat dels anys setanta Vicente va entrar en contacte amb l'urbanista Joan Anton Solans i l'arquitecte Joaquim Español, que amb el pas del temps van esdevenir grans amics

seus. Eren els primers d'una sèrie de bons professionals als quals s'acostà o cridà a col·laborar valorant-ne, primordialment, la solvència i la cultura, però, això sí, que fossin «arquitectes del quotidià», com ell els volia. Buscava persones que poguessin ajudar a fer poblacions «visualment acollidores, amables, de bon veure i viure-hi»; persones amb les quals pogués enraonar –mot pel qual sentia un afecte especial– sobre la història industrial de Sant Feliu i la seva traducció en la configuració urbana i en l'edificació; sobre les virtuts del model de desenvolupament local de caràcter endogen, basat en els recursos de cada territori, après del professor Giorgio Fuà; sobre l'impacte del turisme i la millor manera de gestionar-lo, respectant la ciutat «que és l'herència difusa de tothom»; sobre la recuperació del monestir benedictí, *per se* i pel seu potencial cultural; sobre la funció portuària, però també sobre el

El socialista Vicente, en la seva coherència, sentia passió per la llibertat

>> Retrat de Josep Vicente als 18 anys.

mirall d'aigua de la badia; sobre l'arc mediterrani; sobre la seducció italiana...

El socialista Vicente, en la seva coherència, sentia passió per la llibertat, *tous azimuts*. Fa uns vint-i-cinc anys, durant la seva etapa d'alcalde, ambdós participàvem en una taula rodona sobre la Costa Brava que se celebrava en una localitat pròxima. El veia nerviós assegut dues cadires més enllà desitjant prendre la paraula, sense èxit. Amb aquestes que s'aixeca, se

>> *Josep Vicente davant d'una reproducció d'Il Quarto Stato, el famós quadre de Pellizza da Volpedo.*

m'acosta i en veu baixa em diu: «Joan, me n'haig d'anar i et demano que de part meva els diguis només una cosa, que és la d'entendre el territori com una necessitat per exercir la llibertat humana». Així quedà dit.

«Consciència del territori» per dominar la «urbanificació», no la urbanització civilitzadora; per respondre a «l'àvida substitució del paisatge, brutalment desconsiderada en la seva precipitació», que ens fa creure que «anem a llocs, quan en realitat som portats a *enllocs*, espais que eren i han deixat de ser»: la llengua viva, intensa i creativa de l'escriptor al servei de la persuasió, incitadora al diàleg, franca per a la discussió.

L'alcalde Vicente

Les coses urbanístiques es presentaven, generalment, difícils per als consistoris municipals sorgits de les eleccions de 1979. Quan, l'any següent, Josep Vicente assumí l'alcaldia de Sant Feliu, va haver d'afrontar la redacció d'un nou pla general, després de la paralització abrupta del que havia estat tramitant durant la transició política,

elaborat per Solans. Des de l'anomenada Taula Democràtica, Vicente havia participat en les converses per tirar-lo endavant; tenia, doncs, una informació i un cert bagatge tècnic que li van ser útils per establir la política urbanística del seu decenni com a alcalde, però que no li estalviaren un patiment fins al límit. La redacció del nou planejament va ser encarregada al despatx de Ricard Pié i Rosa Barba. Durant les diverses etapes del procés, l'Ajuntament guixolenc va trobar una ajuda decisiva en la Direcció General d'Urbanisme de la Generalitat, a la qual havia accedit precisament Solans.

Els escrits sobre el seu llegat urbanístic s'han centrat en tres actuacions: la connexió del barri de Vilartagues, l'operació sobre l'antiga Corchera Catalana i la recuperació del monestir

Els escrits que després de la desaparició del nostre home n'han glossat el llegat urbanístic s'han centrat en tres actuacions, de característiques diferents i d'un mèrit innegable, amb segell propi: primera, la relativa a la connexió del barri de Vilartagues amb la resta de la població, la seva dignificació i dotació d'equipaments; segona, l'operació sobre l'antiga Corchera Catalana (adquirida pel darrer ajuntament franquista), que va donar pas a la construcció del teatre-auditori, la piscina i l'aparcament; tercera, la recuperació del monestir. Però hi ha molta més cosa important a valorar.

És el cas de la concepció del Pas-seig com a saló urbà, per respecte a la funció històricament exercida i com a demostració que havia captat el sentit profund de l'adequació urbana que els nous temps demanaven. Avui el veiem com un espai magnífic, després de diverses batalles que l'alcalde Vicente va guanyar en nom de l'interès general, contra els interessos aglutinats en l'exigència de sis plantes d'alçada i contra els que propugnaven la seva ocupació majoritària per l'aparcament de cotxes; i també contra l'anorreament de

la bona arquitectura del passat i d'usos ben establerts i salvables de relació social, arrengrerat com estava amb la campanya dels anys setanta en favor del Casino dels Nois. És la mateixa filosofia que conduí a la preservació de l'edifici del mercat i a la defensa del caràcter de vianants de la rambla Vidal.

De caràcter estructural i en concomitància amb l'actuació sobre Vilartagues cal destacar, igualment, l'actuació de reforma, nova vialitat i equipament en el sector de llevant del nucli urbà, en els terrenys abans ocupats pel tren petit i adjacents. La conversió de l'antiga estació en escola li feia una gran il·lusió.

Cal mencionar, finalment, una herència específica del franquisme relativa a Sant Elm, la volta de l'Ametller (també popularment reivindicada durant els setantes) i les Bateriaes, tres espais paisatgísticament molt remarcables. Parlem d'herència no pas en el sentit figurat, sinó ben real, de drets adquirits per promotors i propietaris, que xocaven amb les conviccions de l'alcalde. La seva perseverança va permetre una solució final per als tres espais que es pot considerar acceptable en el seu context, en una gradació de major a menor per l'ordre d'enunciació.

La qüestió dels límits

Vicente va ser un dels sis participants del Debat Costa Brava del 1976 que Toni Martí va invitar el 2003, juntament amb Barbaza, al rodatge de l'esplèndid documental *Els límits de la Costa Brava*, el qual ve a ser, uns anys abans de la crisi immobiliària actual, el nostre *Inside Job* (títol de l'obra dirigida per Charles Ferguson, estrenada fa uns mesos i guanyadora d'un premi Oscar, que narra, amb una tècnica semblant, el procés, les causes i els responsables d'aquesta crisi). En el documental, i amb el seu llenguatge normalment concís, estableix amb precisió un diagnòstic: «Quan la construcció és la pota principal d'un territori, es torna depredadora». I acudeix de nou al pensament anteriorment exposat: «La llibertat autèntica necessi-

>> Sessió d'un ple amb l'alcalde Josep Vicente.

ta espais lliures, espais oberts». Per això, i per no ser injustos amb les generacions que han de venir, clama contra els plantejaments abandonistes i claudicants: «Bé hem de deixar alguna cosa, bé hem de deixar alguna cosa, no hem d'omplir-ho tot!». El moment, conclou, és molt difícil, crucial.

Jo vaig conèixer Josep Vicente a la tardor del 1975, quan estava buscant persones amb les quals endegar iniciatives per aturar l'expansió de la urbanització difusa que amenaçava determinats espais naturals. Convenia que algunes visquessin pròximes al sector de Cadiretes-Ardenya i a la façana de

Fins al final dels seus dies, va maldar per convocar esforços en favor d'aquest verd extraordinari, quasi miraculosament preservat, que es bolca al mar en la costa que va de Tossa de Mar a Sant Feliu de Guíxols

les Gavarres de la banda de Romanyà de la Selva i la vall d'Aro. Tenia idea de l'existència a Sant Feliu d'una persona de la resistència política i cultural. Des del primer contacte vaig saber que em trobava, també, davant un resistent contra la desfeta territorial i paisatgística.

Vam començar una dotzena d'activistes amb el Manifest de les Gavarres, presentat justament a Romanyà la primera setmana de desembre d'aquell any i àmpliament divulgat i signat en els mesos següents. Ens hi expressàvem així: «la indignació i tristesa que sentim davant la progressió d'un procés degradant que està posant en perill la seva condició d'espai obert a tothom», procés que s'estava produint en altres territoris pròxims de característiques semblants. Afirmàvem la convicció que les Gavarres formaven, juntament amb el cap de Creus i el cap Norfeu, el Montgrí i Cadiretes-Ardenya, les exigències mínimes de reserves naturals, com a dics de contenció de la urbanització, dins una política d'ordenació territorial de la Costa Brava. Per això cridàvem a la seva defensa i a lluitar perquè fossin reconegudes com a parcs naturals.

En Josep patia perquè l'engrescament –relatiu, tot sigui dit– manifestat entorn de les Gavarres no acabava de trobar-ne un d'equivalent per a Cadiretes-Ardenya. La protecció es feia esperar, quan arribava no anava acompanyada de la gestió territorial adient i la disciplina urbanística seguia fent els ulls grossos. Ell es desesperava, però sempre, fins al final dels seus dies, va maldar per convocar esforços en favor d'aquest verd extraordinari, precari i maltractat, quasi miraculosament preservat, que es bolca al mar en la costa que va de Tossa de Mar a Sant Feliu de Guíxols. Tot i les moltes cendres que declarava que veia retrospectivament cap al final de la seva vida, calia ser, en expressió seva, optimista per necessitat.

Joan Cals i Güell és catedràtic d'economia a la UAB.